Hety numar „Chr. Dumki“ z dadatkam „ZORKA“

№ 30 (178) 1964 г. Vilnia, 1 listapada 1938 h. Hod XI.

Chryścijanskaja DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Ad niavoli da samastojnaści

(Da spravy Słavacyi i Zakarpackaj Ukrainy).

I.

U pieršaj pałovie kastryčnika ŭvieś śviet daviedaŭsia ab paŭstańni aŭtanomnych samastojnych respublikaŭ: ab Słavacyi i Zakarpackaj Ukrainie. Paŭstali jany ŭ vyniku razvału Čechasłavaččyny pry nahodzie dałučeńnia da Niamieččyny Sudetaŭ.

Paznajomimsia choć zbolšaha z hetymi krainami.

Słavaččyna lažyć na paŭdzionnym baku Karpat. Hraničycca z Madziarami (Vuhrami), Čechami, Palakami, Ukraincami. Prastor hetaj krainy: 48.936 kv. klm. Nasielnictva maje jana: 3 miljony 334 tysiačy asob. Z hetaha liku: dźvie traciny Słavakaŭ, a rešta Čechi, Madziary, Žydy, Niemcy, Ukraincy, Palaki. Słavaki pieravažna kataliki łacińniki, ale jość tak-ža značny lik lutaranaŭ. Słavaki žyvuć na svajej ziamli ad jakoha VI-ha stahodździa pa Chryście. Razam z Čechami tvaryli jany ŭ staradaŭnaści tak zvanuju maraŭskuju dziaržavu. U IX st. Słavakaŭ pabili Madziary i panavali nad hetaj krainaj na praciahu tysiačy hadoŭ. Panavańnie heta było duža ciažkoje i žorstkaje: byŭ vialiki ŭcisk ekanamičny i nacyjanalny. Słavaki adnak trymalisia i madziaryzacyi nie paddavalisia. Urešcie ŭ XIX st. pačałosia nacyjanalnaje adradžeńnie Słavakaŭ. Kali-ž paśla vajny Madziarščyna razvaliłasia, Słavakija dałučyłasia da Čechaŭ, tvoračy z imi Čechasłavackuju dziaržavu. Kali-ž urešcie niadaŭna i hetaja dziaržava tak-ža razvaliłasia, Słavacyja abjaviła siabie samastojnaj dziaržavaj u sajuzie z Čechijaj. Supolnaja z Čechami zahraničnaja palityka, vojska i hrošy, a rešta ŭsio asobna.

U apošnim XX st. hałoŭnym pavadyrom Słavacyi byŭ niadaŭna pamioršy Ksiondz Andrej Hlinka. Na čale ciapierašniaha słavackaha ŭradu staić tak-ža ksiondz, Tiso, vykanaŭca duchovaha tastamantu Ks. Hlinki.

Słavacyja — kraj davoli bahaty: jość kapalni zołata, sierabra, vołava, miedzi, žaleznaj rudy. Žychary dahetul zajmalisia adnak pieravažna ziemlarobstvam. Promysieł byŭ pieravažna ŭ čužych rukach. Voźmucca za jaho Słavaki pavažna tolki ciapier, kali stalisia sami haspadarami na svajej ziamli.

Słavacyja — heta siańnia ŭžo kulturnaja kraina. Badaj u kožnym pavietavym mieście znachodzicca muzej. Žyvuć Słavaki čysta, budujuć pryhožyja budynki. Majuć svoj universytet, 35 himnazijaŭ, 15 vučycielskich seminaryjaŭ, 433 tak zv. dapaŭniajučyja škoły, 113 škoł fachovych, 4489 škoł pačatkavych i 7 duchoŭnych seminaryjaŭ.

Słavacyja maje pavažna raźvitaje žyćcio samaŭradavaje. Usie hramadzkija miascovyja spravy vyrašaje i imi kiruje šyroki samaŭrad.

Hetak vyhladaje Słavaččyna, jakaja na praciahu tysiačy hadoŭ barołasia z niavolaj, uporysta i vytryvała pracavała nad svajej lepšaj budučyniaj i siańnia ŭreście dačakałasia času, kali svoj los biere ŭ svaje ŭłasnyja ruki.

Ab Zakarpackaj Ukrainie napišam u nastupnym numary.

NA ZADUŠKI

2.XI usie na mohiłki Rossa, kab ušanavać pamiać pamioršych zasłužanych Biełarusaŭ. Zborka a 17 h. na mahile Kaz. Svajaka na Litarackaj Horcy. Zaklikajem ŭsich Biełarusaŭ.

Čym jany cikaviacca

Pa našych ziemlach letam razjaždžalisia varšaŭskija žurnalisty. Na naš kraj jany lubiać hladzieć i šmat pisać ab im. A ja čytajučy ich hazety, krytykuju ich. Hetyja ludzi, pišučy ab nas, najcikaviejšyja rečy paminajuć. Zaŭsiody najcikaviejšaje heta ludzkoje žyćcio, ludzkija charaktary. Biełarusy heta narod duža cikavy. Ab nas napisać praŭdu ŭ varšaŭskich hazetach, dyk heta dla čytačoŭ budzie duža cikavaja historyja. A žurnalisty, što zŭtamabilami razjaždžajuć, ab našym žyćci pisać nia chočuć. Jany bajacca našych ludziej nazvać Biełarusami. Žurnalistyja z Varšavy hatovy bolš razpraŭlać pra biełaruski „moch, bałoty, dy piasok", jak pra samy Biełaruski narod. Jany pišuć ab našaj pryrodzie: vadzie, lasoch i darohach. Zdarycca im uspomnić staryja polskija „dvarki na kresach" i heta tady ich cieša i ažyŭlaje. A pania z dvara śmiešnaje niešta žurnalistu pra Biełarusa skaža, dyk tady radaści niepamiernaj, byccam jamu adkryjecca ŭsia mudraść.

A ŭziali-b z saboj žurnalisty, jak tłumača, biełaruskaha studenta i pajechali-b hetak u biełaruskuju viosku i z Biełarusami prysieli-b hdzie na pryźbie, dy daŭžej z imi pahavaryli, abo hdzie pabyvali-b na biełaruskim viasielli, ci chreźbinach, a na't i na chaŭturoch, tady-b jany paznali, što za narod hetyja Biełarusy! Inakš choć žurnalistyja siarod Biełarusaŭ razjaždžajuć i na ich hladziać, choć z imi havorać, ale jany padobny da henych našych ptušak pieralotnych, bo nadta paviarchoŭna jany biaruć naša žyćcio.

A tymčasam, kab zachacieŭ taki žurnalist z Biełarusam daŭžej pahavaryć, jon-by tady ad jaho daviedaŭsia, jak naš narod lubić svaju staronku, jak šanuje jon svaju biełaruskuju movu i svaju rodnuju pieśniu. A pahladzieŭ-by žurnalist, jak adbyvajecca ŭ nas tavaryskaje žyćcio na vioscy, jakija tam praścierahajucca zakony i tradycyi, skolki pryrodnaha rozumu ŭ našych ludziej i skolki ŭ ich zdarovaj viasiołaści! A hetaha ŭsiaho polski žurnalist nia bača.

V. Š.

Apostalskaja Stalica praciŭ paniavoleńnia hramadzian

Śv. Ajciec u piśmie da Biskupaŭ Zł. Št. Paŭnoč Ameryki z nahody jubileju 50-hodździa ŭniversytetu ŭ Vašynhtonie piša:

— Tolki pavažnaja i sapraŭdnaja chryścijanskaja navuka moža dać čałavieku poŭnuju svabodu i naležnaje jamu prava. Bo tolki hetaja navuka naležna cenić vartaść i hodnaść asoby čałavieka. Dziela hetaha katalirki, razumiejučy heta, čym jość pavodle svajej pryrody asoba čałavieka i jakija jana maje vartaści, stanoviacca z nieabchodnaści abaroncami svajej svabody. Na padstavie hetaha ŭ imia Božaje kataliki supraćstaviacca takoj navucy, jakaja namahajecca abnizić vartaść asoby čałavieka, padparadkavajučy ludzkuju adzinku samavoli i ździeku, abo nasilna adryvajučy ludzkuju adzinku ad reśty ludzkoha rodu. Aprača hetaha, taksama ŭ imia Božaje kataliki adkidajuć i takuju hramadzkuju teoryju, jakaja ŭvažaje čałavieka matarjalnym pryładździem u haspadarčych zmahańniach i ŭ klasavaj baraćbie.

Dziela hetaha totalizm uvažaje Katalicki Kaściol za najbolšaha svajho praciŭnika. Biazsprečna, što ŭ časy, kali matarjalistyčnaja kultura daje svaje płady, pamima bankroctva matarjalistyčnaj filazofii, Kaścioł prymušany da baraćby ŭ abaronie svabody čałavieka. Viedama, što hetuju svabodu kasuje nia tolki kolektyŭnaja dziaržava, ale na svoj ład časam robiać toje samaje i tyja dziaržavy, katoryja baroniacca ad kamunizmu. Baroniačysia ad urojenaj abo fikcyjnaj niebiaśpieki, rasšyrajuć zašmat pravy dziaržavy, ahraničajučy istotnyja pravy hramadzianina. Niekatoryja sučasnyja dziaržavy imknucca zakrapić novyja formy niavolnictva hramadzian. —

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Histaryčny narys.

RAZDZIEŁ IX. 28)

Z šyrejšaj dziejnaści BChD.

§ 3. — Z dziejnaści BChD za hranicaj.

Prystupajučy da apisańnia pracy BChD za hranicaj, mušu zrabić nastupnuju zaŭvahu. Padaju tut fakty biełaruskaj pracy zahraničnaj nia tolki tyja, jakija dakanała farmalna BChD, ale tak-ža i tyja, jakija byli dakanany z jaje inicyjatyvy, pry jaje pieravažajučym supracoŭnictvie i ŭrešcie tyja, jakija nosiać na sabie biełaruska-chryścijanskuju afarboŭku, a jak hetkija, faktyčna naležać da dziejnaści BChD. Urešcie hetkaje dałučańnie faktaŭ da dziejnaści BChD, choć jany farmalna ad BChD nie pachodziać, tłumačycca i tym, što praca heta, jak pakazvaje jaje tytuł, apisvaje ŭsio, što maje biełaruska-adradženski chryścijanski charaktar.

Najstarejšaj biełaruska-chryścijanskaj dziejnaściaj za hranicaj źjaŭlajecca dziejnaść u Čechasłavackim Velehradzie na Unijonistyčnych Źjezdach. Na II Źjeździe ŭ 1909 h. byŭ tam prysutny viedamy biełaruski adradženiec, siańnia ŭžo niažyvy, ks. Adam Lisoŭski z Pieciarburhu i ks. Ul. Tałočka z Vilni. Na III Źjeździe ŭ 1911 h. byŭ toj-ža ks. Ul. Tałočka. Na IV Źjeździe ŭ 1924 h. z ksiandzoŭ Biełarusaŭ asabista nia byŭ nichto, była zatoje ad ich pryvitalnaja telehrama. Prysutnymi asabista byli: inž. Ad. Klimovič i dr. J. Stankievič, tady studenty ŭ Prazie. Na V Źjeździe ŭ 1927 h. ad Biełarusaŭ byli tam prysutnyja ks. ks.: Cikota, Rešeć, Levoš, Čarniaŭski, a tak-ža śvieckija Biełarusy: toj-ža Klimovič i dr. Fr. Hryškievič. Ab nastupnych hetkich Źjezdach nia maju pad rukoj viestak.

U 1920 h. ks. Ul. Tałočka źviarnuŭsia listoŭna da kanonika Sejnanskaj kapituły dr. Juraha Narjaŭskasa, jaki tady badaj pieršym byŭ pradstaŭnikom Litvy pry Apostalskaj Stalicy, z prośbaj, kab jon tam pomniŭ i ab patrebach u žyćci kaścielnym Biełaruskaha narodu. Adkaz na henu prośbu byŭ prychilny.

U 1921 h. toj-ža ks. Ul. Tałočka ad imia Bie-

Z hazet

Працай і верай пераможам!

Пад гэткім загалоўкам „Шлях Беларускага Студэнта“ № 2 (дадатак да „Шляху Моладзі“ № 22) з прычыны пачатку акадэміцкага году між іншым піша:

—Шлях беларускага студэнта ёсьць простым, бяз ніякіх заломаў. Працерабілі і вытапталі яго лепшыя сыны нашага сярмяжнага народу, змагары за яго лепшае заўтра; ён відны для ўсіх, у каго тліцца аганёк любові для свайго роднага краю, свайго Народу, свае нацыянальнае беларускае культуры. Што-раз большай групай, што-раз лепш сцэмэнтаванай грамадой, з моцнай верай у сэрцы ідзе па ім вернае свайму краю беларускае студэнцтва. Шляхам гэтым ёсьць праца для дабра свайго народу. На шлях гэты павінны накіроўваць свае крокі новаўступаючыя беларускія студэнты.

Ня трэба пужацца розных нявыгодаў, якія можам спаткаць на сваёй дарозе, ня трэба слухаць словаў нашых ворагаў, якія хочуць нас застрашыць, здэмаралізаваць, накіраваць у процілежны варожы для нас бок.

У абліччы сяньняшняга цяжкога палажэньня Беларусаў, мы— студэнцкая моладзь — мусім у сэрцах сваіх урачыста прырачы, што будзем годнымі контынуатарамі народна-грамадзкае беларускае працы, пачатае піонэрамі нашага адраджэнскага руху, што доўг перад народам, узложаны на нас мы выканаем. Мы, маладняк, поўныя энтузыязму і энэргіі, мусім з пачаткам школьнага году ўзяцца з удвоенай натугай за працу дзеля здабыцьця веды, асьветы і за працу дзеля палепшаньня быту нашага Беларускага Народу, павялічваючы рады беларускіх працаўнікоў.

Праца і моцная вера пераможа ўсё!... —

Uvaha ab samaaznačeńni narodaŭ.

Varšaŭskaja polskaja hazeta „ABC“ u numary z 18.X 1938 h. ŭ artykule „Samaaznačeńnie narodaŭ“ miž inšym piša hetak:

— „U ciapierašniaj prapahandzie samaaznačeńnia staranna abminajuć toj fakt, što nieraździelnaj častkaj paniaćcia narodu jość miž inšymi čynnikami terytoryja, na jakoj dany narod paŭstaŭ, žyŭ i tvaryŭ svaju mahutnaść i biazsille, pieražyvaŭ svaje radasnyja i trahičnyja chviliny, mieŭ svaje dni siły i niaŭdačy, hetaja ziamla, jakuju palubiŭ, u jakuju ŭliŭ pot svajej pracy i strui kryvi svaich najlepšych synoŭ, jakaja dała jamu bahaćcie dla žyćcia i skarby dla ducha.

Kali-b chto, bahaty bujnaj ujavaj, moh pradstavić sabie prad vačyma fikcyju prykł. Krakava, u jakim byccam žyvie 100 prac. niemcaŭ, dyk, peŭnie, nie skazaŭby, što navat hetki Krakaŭ jość niamiecki.

Bo-ž nia kožnaje pryłučeńnie ziamiel da dziaržavy, z jakoj łučyć nasielnictva danych ziamiel supolnaja mova i supolnaść narodnaja, jość pieramohaj histaryčnaj spraviadlivaści. Nad pravam samaaznačeńnia nasielnictva staić prava samaaznačeńnia narodu, jaki maje suverennaje prava da ziamiel, z jakimi łučyć jaho ŭłasnaja kulturnaja praca i histaryčnaja tradycyja“. —

U hetych svaich razvažańniach „ABC“ vybrała dla stvareńnia bujnaj ujavaj fikcyi piastoŭski Krakaŭ.

Nam zdajecca, što hetyja dumki „ABC“ ab samaaznačeńni narodaŭ možna dastasavać šmat dzie, nia tvoračy navat fantazyjnaj fikcyi.

p—k.

łarusaŭ źviarnuŭsia da arcybiskupa praskaha i senatara dr. Ant. Stojana z pryvitańniem i prośbaj, kab pry nahodzie padtrymaŭ Biełarusaŭ u Rymie prad śv. Ajcom. Na hety zvarot 21.XII.1921 h. byŭ duža prychilny adkaz z pryračeńniem pomnić ab Biełarusach i pry nahodzie pamahčy im.

U 1921 h. byŭ padany Apostalskamu Nuncyju memaryjał ad usich biełaruskich hramadzkich ustanoŭ u Vilni z damahańniem biskupa sufrahana Biełarusa, biełaruskaj movy ŭ Duch. Seminaryi, asobnaha dla Biełarusaŭ kaścioła ŭ Vilni i inš. Inicyjatyva i apracoŭka hetaha memaryjału naležyła da BChD.

Polskija nacyjanalisty viali niavybrednuju nahonku na vilenskaha biskupa J. Matulevića z pryčyny jaho litoŭskaści. Jany navat — ad imia 14-och arhanizacyjaŭ — napisali na jaho memaryjał – skarhu da śv. Ajca. Było heta bolš-mienš — akuratna nia pomniu — u 1922-23 h. Voś-ža ŭ adkaz na henyja niespraviadlivyja napaści na biskupa, Biełarusy i Litoŭcy tak-ža napisali Apost. Stalicy memaryjał, u jakim apisali, jak sapraŭdy ŭsia heta sprava vyhladaje i jakoje pałažeńnie relihijnaha žyćcia ŭ našym Krai katalikoŭ Biełarusaŭ i Litoŭcaŭ.

U 1923 i 24 h. ks. Ul. Tałočka viadzie ažyŭlenuju karespandencyju z Instytutam Uschodniaj Eŭropy (Instituto Per L'Europa Orientale) ŭ Rymie, a imienna z viedamym vučonym jaho siabram Aurelim Palmierim, ab biełaruskaj spravie. Maju pad rukoj try ad jaho listy, u jakich piša jon i ab biełaruskaj spravie.

U pieršym liście z 1923 h.: ...„Usio, što tolki zmahu, žrablu dla Vašaj spravy. Pasyłaju Vam numar „Uschodniaj Eŭropy“, u jakim znajdziecie niešta ab Biełarusach. Kali pryšlicio mnie artykuł ab novych biełaruskich knižkach, nadrukuju jaho“.

U druhim liście z taho-ž 1923 h.: ...„Usio, što majecie z biełaruskaj litaratury, duža pažadana. Paŭtorna prašu Vas prysyłać mnie artykuły ab Vašych spravach. Pastarajusia nadrukavać ich u našym periodyku. Statystyka i dadzienyja gieograficznyja ab Biełarusi duža pažadany“...

U trecim liście z 1924 h.: ...„Byli-b my duža Vam udziačny za artykuł ab biełaruskaj bibliagrafii abo ab biełaruskim litaraturnym ruchu. Hetkaha rodu artykuły my nadrukujem achvotna“... Ks. Ul. Tałočka pasyłaŭ adpaviednuju biełaruskuju litaraturu i infarmacyi.

Kudy Niamieččyna pojdzie dalej?

Razhromlena 20 hadoŭ tamu Niamieččyna ŭžo nia tolki zdabyła daŭniejšuju svaju vielič i siłu, ale biaz vystrału vyjhrała dźvie vajny: złučyłasia z Aŭstryjaj i zabrała Sudety. U hetych biazdymnych i biazkroŭnych vojnach Niamieččyna pašyryłasia na 122 tysiačy kv. kilametraŭ ziamli i pabolšała na 10 miljonaŭ nasielnictva. Ahułam Niamieččyna terytoryjalna razšyryłasia na adnu čećvierć pradvajennaj svajej vialičyni i ŭzrasła da 80 miljonnaj dziaržavy. Ciapier Niamieččyna źjaŭlajecca najmahutniejšaj dziaržavaj u Eŭropie i maje vielmi vyhadnaje pałažeńnie ŭ Eŭropie. Paśla pryłučeńnia Aŭstryi i razhromu biez vajny Čechasłavaččyny źnikła dla Niamieččyny ŭsiakaja, nia tolki niebiaśpieka z paŭdniovaha ŭschodu, ale ŭsiakaja zapora na tym šlachu niamieckaj ekspansii na eŭrapejski ŭschod, dzie šyroka razlahaje imperyja SSSR. Na zachadzie, ŭzdoŭž hranicy z Francyjaj, Belhijaj i Halandyjaj, Niamieččyna zabiaśpiečyłasia h. zv. linijaj „Siegfrieda"—linijaj vielmi mocnych padziamielnych krepaściaŭ z žaleza i betonu.

Ciapier eŭrapejskaja palityka, zorka sočačy za pavarotami niamieckaj dyplamacyi, pryhladajecca z niedavieram da mirnaj palityki Hitlera i hadaje — kudy Niamieččyna pojdzie dalej?

Słovu Hitlera, što bolš Niamieččyna nia maje terytoryjalnych pretensijaŭ i što jana ŭžo nasyciłasia i budzie siadzieć cicha — nichto nia vieryć. Ahulnaje prakanańnie, što Niamieččyna nie adračecca ad zahraničnych niemcaŭ. A ich jašče za hranicami Niamieččyny nia mała: u Francyi — z paŭtara miljona ŭ Alzacyi i Lotarynhii, Belhija zabrała pa vajnie dva paviety, Danija 10 tysiač kv. kilametraŭ, u Švajcaryi žyvie kala troch miljonaŭ niemcaŭ, u zachodniaj Polščy, pavodle niamieckaj statystyki, paŭtara miljona i rešta ŭ litoŭskaj Kłajpedzie. Dalej — Niamieččyna nie adrakłasia i nie adrakajecca zabranych ad jaje paśla suśvietnaj vajny zamorskich kalonijaŭ. Nia vyrakłasia Niamieččyna svaich planaŭ i pachodu na ŭschod — u SSSR. Hetkija voś palityčnyja plany maje Niamieččyna na budučyniu, ab jakich usie viedajuć i sprobaŭ realizacyi spadziajucca. Nia ŭsie viedajuć tolki taho, katory i kali i ŭ jakoj kalejnaści z hetych planaŭ Niamieččyna budzie realizavać. Ciapier Niamieččyna paradkujecca ŭnutry paśla pryłučeńnia Aŭstryi i Sudetaŭ i ŭkraplaje liniju „Siegfrieda" ŭzdoŭž zachodniaj hranicy. A heta značyć, što Niamieččyna maje namier ciapier źviarnucca na eŭrapejski ŭschod i dziela hetaha, na ŭsialaki vypadak, zabieśpiačajecca na zachodzie.

J. P.

Śviata Pieśni ŭ Litvie

Litoŭski narod duža lubić pieśniu. U Litvie jość mnoha choraŭ. Hetyja chory časam źjaždžajucca razam na Śviata Pieśni. Pieršy taki abjadnany chor vystupaŭ u 1924 h. U hetym ahulnym chory razam vystupała 150 choraŭ, z tryma tysiačami śpievakoŭ. Chor hety tady prapiajaŭ 16 narodnych pieśniaŭ i zrabiŭ na słuchačoŭ vialikaje ŭražańnie. Paśla hetaha dalej arhanizavalisia chory i rasło zacikaŭleńnie imi hramadzianstva.

Druhoje Śviata Pieśni było naładžana ŭ 1928, a treciaje ŭ 1930 h. U hetych hadoch užo vystupała pa 7 i 8 tysiač śpievakoŭ.

Takoje-ž Śviata Pieśni miełasia adbycca i sioleta z nahody 20-ych uhodkaŭ niezaležnaści Litvy. Na hety raz mieła prybyć 400 choraŭ z 18 tysiačaŭ śpievakoŭ. Adnak akazałasia, što hetyja chory nia byli dastatačna pryhatavany da supolnaha vystupleńnia i sioletniaje Śviata Pieśni adłožana. Adbudziecca jano až za piać hadoŭ, kali Litva budzie śviatkavać 25-yja ŭhodki svajej niezaležnaści.

Ale aprača hetych choraŭ ahulna-litoŭskich, adbyvajucca tak-ža chory rajonnyja. Hetkija dva vystupleńni letaś adbylisia ŭ Paniavieży i Marjampoli, sioleta ŭ Kłajpedzie i Ukmiargach, a ŭ budučym hodzie rajonnaje Śviata Pieśni adbudziecca ŭ Rakiškach, Šaŭlach i ŭ Alicie.

Na hetkija rajonnyja śviatkavańni pieśni zvyčajna źbirajecca

15.III.1923 h. biełaruskija pasły ŭ Polski Sojm, kataliki, z inicyjatyvy BChD, padali nuncyju Apostalskamu ŭ Varšavie Laŭramu memaryjał ab žyćci Biełarusaŭ katalikoŭ i ab ich relihijnych patrebach.

20.III.1925 h. z inicyjatyvy BChD biełaruskaje katalickaje duchavienstva padało Apostalskamu Nuncyju ŭ Varšavie Laŭramu memaryjał u spravie kankardatu Apost. Stalicy z Polščaj, jaki nie biare pad uvahu intaresaŭ Biełarusaŭ katalikoŭ, a jaki tady jašče byŭ razvažany ŭ Sojmie. U memaryjale było damahańnie źmianić niekatoryja punkty. Heta aburyła Nuncyja i jon, vyklikaŭšy mianie da siabie, mieŭ sa mnoj duža haračuju hutarku.

7.IV.1925 h. V. Łastoŭski ŭ parazumieńni sa mnoju ad imia ŭradu Rady Biel. Narodnaj Respubliki złažyŭ u Rymie Apostalskaj Stalicy na aŭdyjencyi ŭ sakratara kard. Gasparri memaryjał z pryčyny taho-ž kankardatu Apost. Stalicy z Polščaj i ab inšych spravach Biełarusaŭ, a tak-ža kopiju memaryjału BChD ŭ spravie kankardatu, pasłanuju mnoju Łastoŭskamu.

Paśla hetaha V. Łastoŭski da mianie pisaŭ:

—„Tolki što viarnuŭsia ad Baćkavaha sekretara H—ry. Pa povadu § 2 pratestu jon aburyŭsia i kaža, što heta niapraŭda. „Nie kanferencija polskich biskupaŭ stanavić budzie ab movie ŭ Vilenskaj archibiskopii, a Ap. Pasad. Palaki chacieli, kab heta pravincija zaležała ad Varšaŭskaha archibiskupa, a Litviny, kab ad Kovienskaha. Ap. Pasad. nie zhadziŭsia ni na adnu ni na druhuju prapanovu i ŭstanaviŭ archibiskopiju, jakaja va ŭsim budzie zaležna tolki ad Ap. Pas." Dalej: „vymahańnie sufrahanij budzie razhledžana" i jon dumaje: „staniecca zhodna vašamu chacieńniu".

Ab ustanoŭleńni biełaruskaj mienskaj archibiskopii skazaŭ, što heta sprava sa starany Ap. Pas. nie sustračaje nijakich pieraškod, kali tolki tamtejšy ŭrad da jaho źvierniecca z prapanovaj ustanavić jaje.

Słovam ja daručyŭ kopiju dakumantu padadzienaha nunciju i pratest ahałoŭleny „Pro memoria", apošniaje jon zara pračytaŭ. Akrom hetaha ja tutka mieŭ šmat inšych pabačań i cikavych hutarak...

7.IV.25. V. Łastoŭski."—

1.X.1925 h. pasły kataliki, tak-ža z inicyjatyvy BChD, złažyli Nuncyju Apostalskamu ŭ Varšavie memaryjał ab pazbaŭleńni Biełarusa ks. dr. J. Re-

Biełaruskaja chronika

Inaŭharacyjny Viečar u BSS. 22.X u Vilni adbyŭsia Inaŭhuracyjny Viečar pracy Biełaruskaha Studenckaha Sajuzu u novym 1938-39 školnym hodzie. Viečar adbyŭsia ŭračysta i vielmi ŭdała. Moładzi była poŭnaja zala. Referat stud. J. Jaroški byŭ hłybaka patryjotyčny, umieła i cikava ŭłožany, a taksama ŭmieła i pryhoža pračytany. Pryhožyja i adpaviednyja da viečaru byli tak-ža deklamacyi vieršaŭ M. Mašary i K. Bujło.

Biełaruskaja pieśnia-aryja. Viedamy kampazytar, Praf. K Hałkoŭski ŭ Vilni niadaŭna apracavaŭ biełaruskuju narodnuju pieśniu „Oj, płyli husiołki" dla salista tenara z akampanijamentam fortepijanu. Pieśnia heta źjaŭlajecca vialikšym narodnym tvorym z viasielnych biełaruskich abradaŭ, vielmi melodyjnaja i niazvyčajna pryhožaja. Praf. K. Hałkoŭski nazvaŭ jaje pieśniaj-aryjaj, katoraj biełarusy mohuć hardzicca. Śpiavać hetu pieśniu budzie naš słaŭny mastak Michał Zabejda-Sumicki na najbližejšym svaim kancercie ŭ Vilni, jaki maje adbycca pa 70—100 choraŭ i pa 2—3 tysiačy śpievakoŭ.

Jak ahulnaje, tak i rajonnaje Śviata Pieśni maje vialikaje značeńnie dla litoŭskaj narodnaj mastackaj kultury.

M. K.

jšče sioleta. Słovy pieśni i melodyju zapisaŭ viedamy sabiralnik biełaruskaj narodnaj pieśni R. Šyrma.

Schod Baćkaŭskaha Kamitetu Bieł. Himnazii ŭ Vilni. 9.X. siol. adbyŭsia ahulny schod Baćkaŭskaha Kamitetu Vilenskaje Biełaruskaje Himnazii, na jakim vybrany novy ŭrad Kamitetu, u skład katoraha ŭvajšli: J. Paźniak — staršynia, V. Kraka — skarbnik i Voŭk-Levanovič — sekratar. Novy ŭrad Kamitetu adrazu prystupiŭ da vyjaśnieńnia spravy adviedvańnia niejkimi ludźmi baćkoŭ vučniaŭ Bieł. Himnazii, padsoŭvajučy im da podpisu niejkija deklaracyi.

Apraŭdaŭ. 26.XI siol. Vil. Akr. Sud, jak druhaja (apelacyjnaja) instancyja, razhladaŭ spravu redaktara „Šlachu Moładzi" J. Najdziuka, abvinavačanaha i zasudžanaha Haradzkim Sudom za skanfiskavany № 12 „Šlachu Moładzi" z 1937 h. na 30 zł. štrafu. Akružny Sud karu henu skasavaŭ i red. J. Najdziuka apraŭdaŭ.

„Šlach Biełaruskaha Studenta" № 2 užo vyjšaŭ u śviet, jak dadatak da „Šlachu Moładzi". Spatykajem tam nastupnyja artykuły: Працай і верай пераможам — Я. Яр—ка, Biełaruskaja problema i polskija studenty (z vakacyjnych uražańniaŭ) — Č. N, Načležniki (feljeton) — Vič, Supolnymi siłami da supolnaj mety! (Zaklik da biełaruskich studentaŭ) — Red. Kalehija „Šl. Bieł. Studenta", U studenckim abozie— Vil., Inaŭhuracyjny viečar u Bieł. Stud. Sajuzie — V. Jermałkovič.

Referat ab historyi biełaruskaha jazyka. 16.X siol. u Biełaruskim Navukovym Tavarystvie ŭ Vilni dr. Jan Stankievič pračytaŭ referat na temu: „Historyja biełaruskaha jazyka."

Biełaruskamu Abjezdnamu Teatru „Połymia" nie dajuć kancesii. Hod z lišnim tamu nazad hrupa biełaruskaje intelihiencyi ŭ Biełastoku załažyła Biełaruski Abjezdny Teatr „Połymia." Praz uvieś čas, da apošnich dzion, teatr hety staraŭsia atrymać ad uładaŭ kancesiju, adnak jaje nie dastaŭ.

U Ukraincaŭ

„Sojuz Ukrainok" adčynieny! U tyja časy, kali administracyjnyja ŭłady začynili biełaruskija i litoŭskija arhanizacyi ŭ Vilenščynie, Navahradčynie, Horadzienščynie i na Paleśsi, u Lvovie byŭ začynieny „Sojuz Ukrainok" — arhanizacyja ukrainskich žančyn. Arhanizacyjnyja ŭłady „Sojuzu Ukrainok" čarhova ŭva ŭsie instancyi padavali suproć začynieńnia ichniaj arhanizacyi rekursy. Ciapier Ministerstva Unutranych Spraŭ pryznała začynieńnie administracyjnaj uładaj „Sojuzu Ukrainok" nia pravilnym i hetym arhanizacyju nanova adčyniła.

šecia prafesury ŭ Vilenskaj Duch. Seminaryi z matyvaŭ polskich nacyjanalistyčnych. Pry hetaj nahodzie ŭ memaryjale henym padajucca dadzienyja ab nacyjanalnym składzie nasielnictva ŭ Vilenskaj Dyecezii, a tak-ža apisvajucca adnosiny ŭ Vilenskaj Duch. Seminaryi, u jakoj, nia hledziačy na šmatlikija prośby, Biełarusam katalikom ničoha biełaruskaha nie vykładajecca.

Zasłužvaje tak-ža na ŭvahu referat inž. Ad. Klimoviča, tady studenta ŭ Prazie, adnaho z ideolohaŭ BChD, a pašla BNA, pračytany ad imia BChD na kanferencyi kulturnych słavianskich pracaŭnikoŭ u Prazie Českaj, jaki adbyŭsia 28.VI—2.VII.25. Referat heny, viedama, aprača merytoryčnaha značeńnia, mieŭ tak-ža i značeńnie prapahandy biełaruskaje spravy.

U 1927 h. prypadaŭ 1100-hodni jubilej naradžeńnia (827 h) śv. Kiryła, apostała Słavian. Z hetaj nahody ŭ Rymie (Vatykan) było śviatkavańnie, na jakim, u prysutnaści śv. Ajca, ad Biełarusaŭ pramoviŭ adzin student Biełarus. Voś jaho pramova:

— „Siahoniašni dzień — heta vialikaja, darahaja chvilina histaryčnaja dla ŭsich narodaŭ słavianskich: siahońnia słavianie sabralisia razam u noh Vašaj Śviataści supolnym hołasam słavianskim słavić svaich vialikich Apostałaŭ, svaich Ajcoŭ i Pravadnikoŭ duchoŭnych SS. Kiryła i Mefodja...

Da hetaha supolnaha hołasu łučym i my, Biełarusy, svoj ščyry narodny hołas na słavu SS. Kiryła i Mefodja... I my, Biełarusy, adnaŭlajučy siahońnia naša žyćcio ŭva ŭsiakich halinach, u asobach SS. Kiryła i Mefodja vidzim svaich pravadnikoŭ duchoŭnych... Jany nam jasna pakazali i pakazyvajuć, što adna jość praŭdzivaja daroha žyćcia — heta daroha viernaści i miłaści dla Evanelii Chrysta, viernaści i miłaści dla Katalickaha Kaścioła i dla Jaho Hałavy — Ajca śviatoha... Hetaj darohaj užo ad viakoŭ idzie čaść našaha narodu Biełaruskaha, a daść Boh pojdzie i cėły narod. Kab heta zbyłosia jaknajchutčej, chaj nam dapamohuć SS. Kirył i Mefodij u niebie, a apieka i błahasłaŭleńnie Vašaj Śviataści, Namiestnika Chrystusa na ziamli... Ab hetu apieku, ab heta błahasłaŭleńnie, padajučy da noh Vašaj Śviataści, pakorna prosim." —

U tym-ža 1927 h. ŭ Prazie Českaj byli adśviatkavany pieršyja ŭhodki śmierci Kaz. Svajaka. Hetaje śviatkavańnie niamała kaho paznajomiła z Biełą-

Palityka

Z Polščy.

Z vybarnaha frontu. Paśla vyznačeńnia kandydataŭ na pasłoŭ u Sojm OZN pačaŭ silna vybarnuju prapahandu. U niadzielu 16 kastryčnika ładzili prapahandnyja vybarnyja viečy kamandzier OZN—u, hien. Skvarčynski i niekatoryja ministry.

Vicepremjer uradu Kviatkoŭski ładziŭ vieča ŭ Katovicach, dzie skazaŭ davoli cikavuju pramovu. Jon vykazaŭsia praciŭ totalizmu, zaklikajučy da „dyscyplinavanaj" demokracyi. Pry hetym vice-premjer adznačyŭ patrebu źmieny vybarnaj ardynacyi ŭ Sojm i Senat.

U spravie amnestyi. Arhanizacyja apieki nad viaźniami padała ŭ ministerstva spraviadlivaści i premjeru ŭradu memaryjał u spravie amnestyi dla viaźniaŭ z nahody 20 uhodkaŭ niezaležnaści Polščy U memaryjale pakazana na patrebu daravańnia kary trom hrupam viaźniaŭ: 1) niedarosłym — ad 13 da 17 hadoŭ, 2) małaletnim — 17 da 21 h. i 3) asobam zasudžanym pieršy raz da 1 hodu turmy.

Na ŭsim śviecie.

Čechasłavaččyna pad upłyvami Niamieččyny. Paśla razhromu staroj Čechasłavaččyny, jakaja mieła 140 tysiač kv. kilametraŭ i 15 miljonaŭ nasielnictva, paŭstała novaje Čechasłavaččyna— federacyjnaja dziaržava Čechaŭ, Słavakaŭ i Zakarpackich Ukraincaŭ, jakaja maje kala 100 tys kv. kilametraŭ i 10 miljonaŭ nasielnictva. Z hetaj źmienaj dziaržaŭnaści źmianiłasia palityka i haspadarka novaj dziaržavy. Novaja Čechasłavaččyna padpała pad upłyvy Niamieččyny. Heta zusim zrazumieła, bo ciapierašniaja Čechasłavaččyna, akružana Niamieččynaj, ničoha nia moža rabić praciŭ jaje voli.

Zakarpacka-Ukrainskaja aŭtanomnaja respublika zamacoŭvajecca. Urad Zakarpackaj Ukrainy pieraniaŭšy ŭładu ŭ kraju ŭstanaŭlaje hranicu z Słavakijaj i hatovicca da praviadzieńnia hranicy z Vuhryjaj.

Padniataje paŭstańnie vuhorcami ŭ Zakarpackaj Ukrainie spyniena. Špiarša vuharskaja presa padavała, što tam padniałosia paŭstańnie samačynna, arhanizavana miascovym nasielnictvam. Paśla vyjaśniłasia, što paŭstańnie zrabili „paŭstancy" zahraničnyja, jakich ułada Zakarpackaj Ukrajny pałaviła i pakarała.

Čechasłavacka-Vuharski spor pradaŭžajecca. Vuhryja zatrebavała pieradačy joj ad Čechasłavaččyny vialikich abšaraŭ z miašanym vuharska-słavacka-ukrainskim nasielnictvam. Čechasłavacyja zhadziłasia addać tolki terytoryju z vuharskim nasielnictvam. Vuhryja niezdavolena zaskaržyła Čechasłavaččynu Anhlii, Francyi, Niamieččynie, Italii i Polščy, dy pačała mabilizavać vojska. Kali hetaja skarha nie asiahnuła čakanaha vyniku i Čechasłavaččyna nia spužałasia vuharskaj mabilizacyi— Vuhryja zhadziłasia na novyja pierahavory z Čechasłavaččynaj dziela likvidacyi terytoryjalnaha sporu. U pierahavorach z Vuhryjaj biaruć udzieł pradstaŭniki Čechii, Słavakii i Zakarpackaj Ukrainy.

Nac.-sacyjalisty praciŭ katalikoŭ. U Vienie nadoviačy adbyłasia vialikaja manifestacyja katalickaj moładzi, u časie katoraj kardynał Innicer u kaściele śv. Ściapana skazaŭ kazańnie, u jakim źviarnuŭ uvahu na tyja ahraničeńni, jakija nac.-sacyjalistyčnaja ŭłada tasuje adnosna katalikoŭ, pry hetym zaklikaŭ moładź, kab katalictva nia tolki nasiła ŭ sercy, ale vyjaŭlała jaho i navonki. Kali katalickaja moładź vyjšla z kaścioła, na jaje napali nac.-sacyjalistyčnyja bajoŭki. Na druhi dzień nac-sac. bajoŭki zdemalavali pamieškańnie kard. Innicera. Kardynał Innicer, heta toj samy, što pišučy piśmo da Hitlera, pisaŭ „Heil Hitler."

Japoncy ŭ Kitaju. Zajmańnie Japonijaj Kitaju ŭściaž pastupova pradaŭžajecca. Apošnimi časami japonskaje vojska šahnuła dalej i zaniało novyja vialikija abšary Kitaju. Siły vialikaha, ale niezarhanizavanaha Kitaju, akazalisia vielmi słabymi, kab abaranicca ad dobra zarhanizavanaj i azbrojenaj Japonii. A sapraŭdnych pryjacielaŭ Kitaj nia maje, jakija-b jamu ŭ hetaj biadzie pamahli-b. Abiacanki SSSR, taksama, jak i ŭsiudy abiacanki kamunistaŭ, astalisia pustymi słavami.

Hišpanskaja vajna. Ideolohična kryvavaja vajna ŭ Hišpanii, ja-

---

rusami i ich ideovymi nakiravańniami.[1]) Haloŭnym arhanizataram henych uhodkaŭ byŭ inž. Ad. Klimovič.

Z Prahi Českaj toj-ža Ad. Klimovič biełarusku-ju prapahandu patrapiŭ pašyryć i na Juhasłaviju, dziakujučy svajmu tavaryšu Słovincu J. Šedivamu.[2])

Šedivy ŭ vadnym z słavinskich časapisaŭ napisaŭ šyrokuju recenziju na maju knižku „Rodnaja mova ŭ Śviatyniach".

Pomniła tak-ža BChD ab biełaruskaj prapahandzie i ŭ Złuč. St. Ameryki. 24.VI.1926 h. ŭ Čykaho adbyŭsia tam vialiki mižnarodny Eŭcharystyčny Kanhres.

Biełarusaŭ katalikoŭ na Eŭcharystyčnym Kanhresie reprezentavali: ks. dr. praf. J. Tarasevič, Janka Čarapuk, A. Aršułovič i J. Łabač. Biełarusy aficyjalna byli pryniaty ŭ skład „Orjentalnaj (uschodniaj) Sekcyi Kanhresu". 23 červienia na ŭsienarodnym schodzie katalikoŭ u Armory Sali, u jakoj vystupali pramoŭcy ad usich narodaŭ u śviecie, ad Biełarusaŭ pramoviŭ hramadzianin J. Čarapuk.[3])

Ks. praf. dr. J. Tarasevič byŭ navat vydaŭšy ŭ Njujorku ŭ 1927 h. biełaruski časapis pad nazovam: „Praŭda". Nažal, časapis hety, zdajecca, spyniŭsia na pieršym numary.

Toj-ža ks. Tarasevič u 1928 h. ŭ Čykaho naładziŭ publičnaje sviatkavańnie biełaruskaha nacyjanalnaha śviata 25.III, na jakim byli pradstaŭniki zahraničnych dyplamataŭ i presy.

Jak moh, pracavaŭ dla biełaruskaj spravy ŭ tej-ža Amerycy i ks. V. Šutovič, jaki z hetaj pryčyny niamała tam mieŭ prykraściaŭ i šmat pieranios trudoŭ.

15.VIII.1929 h. Biełaruski Pasolski Klub padaŭ, apracavany pasłom chadekam, memaryjał u Lihu Nacyjaŭ ab pałažeńni Biełaruskaha narodu ŭ Polščy. Memaryjał hety 6.V.1930 h. polskimi ŭładami byŭ skanfiskavany.

22.I.1929 h. pasły chadeki padali Nuncyju memaryjał i prahramu BChD ŭ spravie zabarony J. E. Arcyb. R. Jałbžykoŭskaha čytać „Bieł. Krynicu" i naležyć da BChD. Nuncyj abiacaŭ spravu pierasłać śv. Ajcu.

11.II.1930 h. Nuncyju ŭ Varšavie padaŭ memaryjał Biełaruska-litoŭski K—t dziela arhanizavańnia

1) „Praha — Svajaku" („Bieł. Krynica" 1927, № 21).
2) „Zahranica ab nas" („Bieł. Krynica" 1927, № 24).
3) „Bieł. Krynica" № 21, 1926 h.

LISTY

Praz samaaśvietu da lepšaj budučyni.

Aśmianščyna. Našaja vioska jašče ciomnaja, nia susim jašče abudziłasia z letarhu ciemnaty. My musim jaje razbudzić z hetaha snu i paviaści na novyja daro hi, da lepšaha bytu. Musim nadrabić toje, što nam viaki vydziarli, musim nadrabić toje, u čym nas druhija narody abahnali. My moładź musim źbirać svaje siły; bo čakaje nas ciažkaja praca. Hetaj pracy nia možam vykanać za hod ci dva. Musim jaje razłažyć na dziesiatki hadoŭ i pamału — šah za šaham pasoŭvacca ŭpierad, da aśviety i dabrabytu. Siańnia nia čas na biadavańnie, musim usie ŭziacca da pracy i padniać našuju krainu, papchnuć jaje da śviatlejšaha žyćcia. A da hetaha jdziecca praz biełaruskuju knižku, hazetu i praz samaaśvietu ahułam.

J. B.

Не дапускаюць роднай мовы ў царкву.

У нас,у *Асіна-Гарадодзкім* праваслаўным прыходзе кожны год адбываецца ўрачыстае сьвяткаваньне: 2 ліпня і 14 верасьня ў чэсьць Найсьвяцейшай Дзевы і Узвышэньня Крыжа. У гэтыя дні зьбіраецца многа народу як праваслаўных, так і каталікоў. З гэтае нагоды прыяжджаў да нас сьвяшчэньнік з суседняй парахвіі а. А. Коўш. Гаварыў ён заўсёды навуку панашаму, пабеларуску і за гэта яго народ наш вельмі любіў і паважаў. Вось-жа і сёлета наш дарагі пастыр 2 ліпня прыяжджаў, каб падзяліцца з намі навукай Хрыстовай. Аднак ня чулі мы роднага слова з вуснаў свайго пастыра. Як мы даведаліся пасьля, дык а. А. Коўш меў намер і сёлета падзяліцца з намі Божым Словам. Аднак яму ў гэтым перашкодзіла заборона нейкай духоўнай улады, падобна аж з Вільні. Бо чулі мы, што нібы нейкая прыйшла тэлеграма з забаронай айцу А. Каўшу гаварыць панашаму.

Сумнае гэта здарэньне. Я сам асабіста быў у Асіна-Гарадку ў той дзень і бачыў, з якім шчырым і прыветлівым пачуцьцём спатыкалі нашы людзі айца А. Каўша. Адна кабета з Ласіцкага прыходу (ня ведаю з якой вёскі) расплакалася пачуўшы, што а. Аляксандру забаранілі гаварыць навуку.

Вось у чым крыецца прычына зімных адносінаў да Царквы і пераход людзей у розныя сэкты.

Макарскі.

Vilenskaja chronika.

Skanfiskavany: „Rudens vakarai" — adnadnioŭka, praznačanaja dla litoŭskaj moładzi i № 50 „Vil. žodis" litoŭski tydniovik.

Kaścielnyja ŭračystaści. U minułym tydni ŭ Vilni adbyłosia ŭračystaje pieraniasieńnie relikvijaŭ śv. Andreja Boboli (čaść kości ruki) z arcybiskupskaha pałacu ŭ Bazyliku. Adna častka relikvijaŭ u Bazylicy i astałasia, a druhaja pałožana ŭ kaściele śv. Kazimiera.

Biezraboćcie. Nastupiła vosień, pačali zakryvacca sezanovyja raboty i pačało ŭzrastać biezraboćcie. Ciapier Vilnia maje ŭžo bolš 2000 biezrabotnych.

Eksmisii z kvateraŭ. U praciahu minułaha miesiaca vyeksmitavana z kvateraŭ u Vilni 16 biednych siemjaŭ.

Paštovaja skrynka

H. Ł. Pasyłajem Vam Kamunikat BNA № 8; z jaho daviedajeciesia toje, što Vam treba ciapier viedać.

D. A. Duža Vam dziakujem za cely rad artykułaŭ; u nastupnym numary pačniom drukavać.

P. Š. Atrymali, dziakujem, skarystajem u nastupnym numary.

K. B. Jak bačycie, karystajem, nie zabyvajcie ab nas, padsyłajcie viestki z svajho dalokaha kutka.

M—ski. Drukujem. Čamu Vy heta ab nas zabylisia? Pišycie čaściej!

B. J. Nie atrymali, dzie mahło zhinuć, — nia viedajem.

U. K. Ad Vas jašče naleža 2 zał. Reštu achvotna pačakajem.

V. D. Artykuł Vaš „950 hadoŭ chryścijanstva ŭ Biełarusi" ŭ druk nia pojdzie z pryčyn cenzuralnych.

A. A. Tak, z Novaha Hodu tym, što nam nie zapłaciać padpiski, hazetu spynim.

A. D. Mnohija damahajucca, kab „Ch. D." była tydniovaj. Pastarajemsia, ale daŭžnikoŭ duža prosim apłacić nam naležnaść, bo lnakš trudna budzie čaściej vydavać.

J. B. Karystajem. Pišycie bolš. Jak Vy majeciesia?

V.Š. Drukujem, krychu papraviŭšy.

---

kaja faktyčna jość vajnoj pastarońnich dziaržaŭ, paśla apošnich palityčnych padziejaŭ u Eŭropie, dla zaintarasavanych dziaržaŭ stałasia biezpradmietnaj. Dziela hetaha pačała adklikać ad hien. Franko z Hišpanii svaich „dabravolcaŭ" Italija i pierastała pamahać respublikancam Francyja. Na poli bitvy astajucca svaje paŭstancy fašysty i abaroncy demokracyi.

ŭ Vilenskaj Dyecezii Akcyi Katalickaj. Kamitet u henym memaryjale skaržycca na duchoŭnuju ŭładu, što nie dazvoliła K—tu sklikać Biełaruska-litoŭskaha žjezdu ŭ spravie Katalickaj Akcyi i na toje, što ŭ Vilenskaj Dyecezii akcyja heta adbyvajecca vykłučna papolsku. Uva ŭsiej hetaj spravie z boku Biełarusaŭ hałoŭnaja rola naležyła da BChD. Heny biełaruska-litoŭski žjezd adbyŭsia 4.V.1930 h.

10.IV.1932 h. Bieł. Katalicki Centr u Vilni (faktyčna toje, što i BChD) padaŭ Nuncyju memaryjał z prośbaj naznačeńnia biełaruskich biskupaŭ u Pinsk i ŭ Vilniu.

25.VIII.1932 h. biełaruskija ksiandzy złažyli Nuncyju Marmaggi prośbu ab hrašovaj dapamozie na nadrukavańnie pabiełarusku śv. Pisańnia. Abiacańnie pamahčy daŭ Nuncyj mnie na audyjencyi ŭ jaho viasnoj taho-ž 1932 h. Dapamoha hena była dana. Dziakujučy jej siańnia (listapad 1938) drukujucca pabiełarusku Evanelii i Apostalskija Dziei.

Niamała tak-ža biełaruskaj prapahandy pravodziła BChD pry pomačy Mižnarodnych Kanhresaŭ Nacyjanalnych Mienšaściaŭ i jaho ekzekutyvy Sakrataryjatu. Praz 12 hadoŭ (1925—1938), kali Bieł. Nac. K—t pasyłaŭ na Kanhresy svajho aficyjalnaha pradstaŭnika, badaj vykłučna BChD rychtavała jamu adpaviednuju pramovu i infarmacyjny ab biełaruskaj prablemie matarjał, jaki zaŭsiody byvaŭ skarystany, kali nie na trybunie Kanhresaŭ, dyk u jahonych, abo jakich inšych, publikacyjach. Apača hetaha taja-ž BChD praz hety čas była ŭ pastajannych znosinach z Sakratarjatam Kanhresaŭ i praz jaho ŭściaž pravodziła biełaruskuju infarmacyjnuju prapahandu.

Na asablivuju tut zasłužvaje ŭvahu praca dr. W. Winklera —„*Statistisches Handbuch der Europäischen Nationalitäten*" (Vien, 1931), jakuju vydaŭ *Institut für Statistik der Minderheitsvölker* pry ŭniversytecie ŭ Vienie. U hetaj pracy znachodzicca statystyka Biełaruskaha narodu, da čaho značna pryčyniłasia BChD, dastaŭlajučy ŭ heny Instytut statystyčny matarjał ab liku Biełarusaŭ.

Na zakančeńnie hetaha ahladu naleža tak-ža adciemić knihu „*Die Nationalitäten in den Staaten Europas*" (Wien 1931). U hetaj knizie, vydanaj Sakratarjatam Kanhresaŭ Nacyjanalnych Mienšaściaŭ, na bač. 132—141 znachodzicca davoli vialiki infarmacyjny artykuł, apracavany adnym z siabraŭ BChD, ab pałažeńni Biełaruskaha narodu ŭ Polščy.

Przesyłka opłacona ryczałtem

Выбарная ардынацыя ў самаўрады

Закон аб выбарах грамадзкіх, валасных і паветавых радных з 16. VIII. 1938 г. (Dz. U. Nr. 63, poz. 481).

АДДЗЕЛ I.

Выбары грамадзкіх радных.

Падаваньне кандыдатаў.

Арт. 21. У працягу 3 дзён пасьля аканчальнага ўстанаўленьня сьпісу выбаршчыкаў маюць права выбаршчыкі падаваць у грамадзкія выбарныя камісіі кандыдатаў на радных, якія адначасна зьяўляюцца і кандыдатамі на заступнікаў радных.

Арт. 22. Кандыдаты на родных павінны мець права выбіраньня і быць выбранымі ў каторым колечы вокрузе грамады. Кандыдаваць можна толькі ў адным вокрузе.

Арт. 23. (1) Сьпісак падаваных кандыдатаў павінен зьмяшчаць імя і прозьвішча, імя бацькі і маткі, век і месца прабываньня кожнага кандыдата.

(2) Кожны кандыдат павінен падаць на пісьме, або вусна ў пратакол выбарнай камісіі, што згаджаецца кандыдаваць і мае права быць выбраным.

(3) Лік кандыдатаў на сьпіску павінен быць падвойнай колькасьці ўстаноўленых мандатаў у адным окрузе.

(4) Кожны сьпісак кандыдатаў павінен быць падпісаны або паданы асабіста ў пратакол выбарнай камісіі найменш дзесяцьмі выбаршчыкамі, якія ўпісаны ў сьпісак выбаршчыкаў данага вокругу.

(5) Кожны выбаршчык можа падпісваць, або вусна падаваць, сьпісак кандыдатаў, толькі адзін сьпісак.

(6) Пасьля падпісаньня сьпіску кандыдатаў ня можна ані зьмяняць ані ўпісаваць новых кандыдатаў.

(7) Здыйманьне подпісу выбаршчыкам з падпісанага сьпіску ня мае ніякага праўнага значэньня.

(8) Тыя, што падаюць сьпісак кандыдатаў, маюць вызначыць з паміж сябе даверанага дзеля паразумленьня з выбарнай камісіяй. Калі такога даверанага ня вызначаць, дык давераным зьяўляецца выбаршчык падпісаны першы на сьпіску.

Паясьненьне: Падчас выбараў выбаршчыкі могуць арганізаваць выбарныя камітэты, заданьнем якіх было-б усьведамляньне выбаршчыкаў аб законным паступаньні ў выбарнай дзейнасьці і падшуканьні добрых кандыдатаў на родных.

Сьпісак кандыдатаў на пісьме павінен быць гэтак напісаны:

Сьпісак кандыдатаў на радных
у грамадзе Жылічы.

Падпісаныя выбаршчыкі падаюць такіх кандыдатаў на радных:

1. Пётра Лукашык, сын Івана і Дароты, гадоў 28, пражываючы ў Жылічах.
2. Іван Базылюк, сын Сьцяпана і Анны, гадоў 32, пражываючы ў Сухім Бары.
3. Адам Сіняк, сын Паўла і Тафілі, гадоў 30, пражываючы ў Сарокішках.
4. Максім Галабурда, сын Міколы і Параскі, гадоў 42, пражываючы ў Бродах.

У залучэньні знаходзяцца 4 заявы кандыдатаў.

(Форма заявы кандыдатаў)

Ніжэй падпісаны Іван Базылюк, гадоў 32, сын Сьцяпана і Анны, пражываючы ў Сухім Бары, заяўляе гэтым, што згаджаецца кандыдаваць у грамадзкую раду ў Жылічах і мае права быць выбраным.

Жылічы дня . . . 1938 г.
Іван Базылюк

(Уласнаручныя і выразныя подпісы выбаршчыкаў, найменш 10 асоб, але не пашкодзіць, калі падпішацца 15—20 выраршчыкаў).

Увага: Згодна з абавязуючымі законамі Беларусы маюць права падаваць сьпіскі кандыдатаў, напісаныя пабеларуску. Сьпіскі кандыдатаў трэба рабіць у двух экзэмплярах. Адзін экзэмпляр першы падпісаны выбаршчык, які зьяўляецца давераным сьпіску, падае ў выбарную камісію і трэбуе, каб камісія на другім экзэмпляры сьпіску пацьвердзіла паданьне сьпіску кандыдатаў.

Устанаўленьне кандыдатаў.

Арт. 24. (1) Грамадзкая выбарная камісія правярае, ці паданыя сьпіскі кандыдатаў адказваюць правілам закону.

(2) Грамадзкая выбарная камісія можа заклікаць безпасрэдна, або праз даверанага таго выбаршчыка, які падпісаў сьпісак кандыдатаў і праверыць уласнаручнасьць яго подпісу і можа прызнаць подпіс няважным, калі закліканы ня зьявіцца ў тэрміне не карацейшым як адзін дзень.

Грамадзкая камісія і кандыдатуры.

Арт. 25. Грамадзкая камісія скасуе кандыдата са сьпіску, калі няма яго правільнай заявы, або калі кандыдат ўпісаны ў сьпісак пасьля падпісаньня сьпіску.

Калі знайдуцца недакладнасьці ў сьпіску кандыдатаў, дык грамадзкая камісія пакліча даверанага і зьверне ўвагу на гэтыя недакладнасьці. Калі давераны гэтых недакладнасьцяў не паправіць, дык камісія ўняважніць сьпісак, або скасуе тых кандыдатаў, адносна каторых будзе непапраўлена недакладнасьць. Аб усіх сваіх пастановах у гэтай справе камісія паведамляе даверанага сьпіску.

Калі-б камісія безпадстаўна ўневажніла сьпісак, дык гэта было-б падставай для выбарнага пратэсту.

Абвешчаньне кандыдатураў і тэрмін галасаваньня.

Арт. 26. Найпазьней за тры дні прад галасаваньнем выбарная камісія абвяшчае сьпіскі кандыдатаў на радных, падае дзень і час галасаваньня і падае месца дзе адбудзецца галасаваньне.

(д. б).

„Chr. Dumka“ vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.
Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ.
Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.
Adkazny redaktar V. JERMAŁKOVIČ — Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ
Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.